

**Procedure zaštite zaštićenih područja i kulturnih dobara
- uspostavljanje upravljanja sa analizom kapaciteta i
nedostataka na teritoriji Opštine Ulcinj**

Podgorica, avgust 2023

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

IMPRESUM

Saradnici / Autori:

M.Sc., Milena Bataković

Dipl. Biolog, Jelena Marojević Galić

Dr. Petra Zdravković

D.i.A. Zenepa Lika

M.Sc., Elodi Jakupi

Arsllan Hajdinaga

Kontakt:

Dr. Martin Schneider-Jacoby Assoc. - MSJA,

Ul. Pavla Knežević No. 7/ Pinješ 3,

85360 Ulcinj,

e-mail: info@msja.me

Homepage: www.msja.me

Glavni i odgovorni urednik:

Zenepa Lika

Prevod na albanski jezik:

Sabra Dečević

Fotografija naslova:

MSJA-Dr Dr Martin Schneider-Jacoby Assoc.

Dizajn:

Zenepa Lika

Štampa:

Golbi doo, Podgorica

Tiraž:

100 primjeraka na crnogorskom jeziku i albanskom jeziku

Ova publikacija kreirana je kroz projekat Identifikacija i analiza: "Ulcinjaska Maslinada i uvala Valdanos – zaštita prirodnog i kulturološkog nasljeđa-pejzaža" koji realizuje Društvo Dr Martin Schneider-Jacoby Assoc.- MSJA. Projekat je podržan je od strane Centra za građansko obrazovanje (CGO) u okviru programa „OCD u Crnoj Gori – od osnovnih usluga do oblikovanja politika – M'BASE" koji finansira Evropska unija, a kofinansira Ministarstvo javne uprave.

Sadržaj ovoj publikaciji isključiva je odgovornost Društva Dr Martin Schneider-Jacoby Assoc.- MSJA i ne odražava nužno stavove CGO-a, Evropske unije ili Ministarstva javne uprave.

Sadržaj

Uvod	3
Prirodna i kulturna baština na teritoriji Ulcinja	4
Strateški okvir i relevantno nacionalno zakonodavstvo u oblasti zaštite prirode i kulturne baštine	5
Strateški okvir i relevantno nacionalno zakonodavstvo u oblasti zaštite prirode	5
Strateški okvir i relevantno nacionalno zakonodavstvo u oblasti zaštite kulturne baštine	7
Procedure zaštite zaštićenih područja i kulturnih dobara	9
Procedure zaštite zaštićenih područja	9
Postupak proglašavanja zaštićenih područja- redosled koraka	10
Nadležnosti u kontekstu proglašenja zaštićenih područja	12
Konsultovanje javnosti 13	
Preventivna zaštita	13
Upis u registar zaštićenih područja	13
Uspostavljanje zaštite kulturnih dobara	14
Kriterijumi za utvrđivanje kulturne vrijednosti	14
Status kulturno dobro	14
Prethodna zaštita	15
Uspostavljanje upravljanja zaštićenim područjima i neophodni kapaciteti	15
Upravljanje kulturnim dobrima	21
Korišćenje zaštićenih područja	22
Korišćenje kulturnih dobara	22
Prava i obaveze fizički i pravnih lica u okviru zaštićenih područja	23
Prava i obaveze vlasnika i držalaca kulturnih dobara	24
Analiza kapaciteta i nedostataka u Opštini Ulcinj za uspostavljanje i upravljanje zaštićenim područjima i kulturnim dobrima	26
Preporuke	27
Literatura:	28
Prilog I- Rezultati Upitnika	29

◆ **Uvod**

Zaštita prirode je niz mjera i aktivnosti usmjerenih na sprečavanje oštećenja prirode, prirodnih vrijednosti i prirodne ravnoteže. Jedna od tih mjera je uspostavljanje i utvrđivanje zaštićenih prirodnih dobara i sistema praćenja njihove zaštite.

Zaštićeno područje je jasno definisano područje koje je priznato sa svrhom i kojim se upravlja s ciljem trajnog očuvanja cjelokupne prirode, usluga ekosistema koje ono osigurava, te pripadajućih kulturnih vrijednosti, na zakonski ili drugi efikasan način. Ova definicija zaštićenih područja je nakon mnogih revizija i izmjena od strane brojnih stručnjaka unutar Međunarodne unije za zaštitu prirode (IUCN) i Svjetske komisije za zaštićena područja (WCPA), u svojoj konačnoj verziji prihvaćena na Svjetskom kongresu zaštite prirode u Barseloni 2008. godine.

Zaštita prirodnog i kulturnog nasljeđa u Crnoj Gori ima dugu tradiciju, počev od 1878. godine kada je tadašnji knjaz Nikola proglasio prvi lovni zabran u Crnoj Gori, na području današnjeg NP Biogradska gora. Prva zaštićena područja Crna Gora je dobila 1952. godine kada su proglašeni Nacionalni parkovi: Lovćen, Durmitor i Biogradska gora. Nakon toga proglašeni su NP Skadarsko jezero (1983) i NP Prokletije (2009)

Do danas u našoj državi je proglašeno ukupno 80 zaštićenih područja koji pokrivaju površinu od 190138.41 ha odnosno 182572.35 ha na kopnu (13.22%) i 4567.26 ha (1,87%) morske teritorije Crne Gore. Od toga najveći dio (7,271%) sastoji od pet nacionalnih parkova.

Vrsta zaštićenog područja (ZP)	Broj ZP	Ukupna kopnena površina (ha)	Ukupna morska površina (ha)
<i>Nacionalni park</i>	5	100427	
<i>Park prirode</i>	9	84344.32	4563,76
<i>Posebni rezervat prirode</i>	2	153.474989	3,47
<i>Predio izuzetnih odlika</i>	2	196.05	
<i>Spomenik prirode</i>	59	4597.5665	
<i>Strogi rezervat prirode</i>	3	420	
	80.00	190138.41	4567,26

Tabela 1. Pregled zaštićenih područja u Crnoj Gori, po kategorijama i površini

Kulturna baština, koja se dijeli na materijalnu i nematerijalnu, izraz je vjerovanja, težnji, vrijednosti, dostignuća i iskustava ljudi na određenoj teritoriji i stoga predstavlja izvor saznanja o određenoj ljudskoj zajednici i šire. Radi očuvanja svjedočanstava prošlosti i za sljedeće generacije država ustanovljuje **sistem zaštite** kulturne baštine i osniva **institucije** koje su isključivo posvećene ovom zadatku.

Začeci institucionalne i zakonodavne zaštite kulturne baštine u Crnoj Gori sežu u sredinu 20. vijeka, kada je 1948. godine formiran Zavod za zaštitu i naučno istraživanje spomenika kulture i prirodnih rijetkosti, a 1949. godine stupio na snagu Zakon o zaštiti spomenika kulture i prirodne rijetkosti u NR Crnoj Gori.

Zakonom o zaštiti kulturnih dobara iz 2010. godine, koji umjesto pređašnjeg termina „spomenik kulture“ uvodi termin nepokretno kulturno dobro, uređuju se vrste i kategorije kulturnih dobara, način

uspostavljanja zaštite, režim i mjere zaštite, prava i obaveze vlasnika i držalaca kulturnih dobara i druga pitanja od značaja za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara.

◆ **Prirodna i kulturna baština na teritoriji Ulcinja**

Na teritoriji Opštine Ulcinj nalazi se 10 zaštićenih područja. Od toga, dva su u kategoriji park prirode: Park prirode Ulcinjska Solana, koji je proglašen za zaštićeno područje 2019. godine, i kojom privremeno upravlja Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore, kao i Park prirode Stari Ulcinj proglašen 2022.godine čiji upravljač je Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore. Osim toga na teritoriji ove opštine nalaze se dva područja: Stari Ulcinj (otok i plaža) i Velika plaza kod Ulcinja zaštićena u kategoriji spomenik prirode, kojima upravlja takođe JP Morsko dobro. Pored toga, Hrast česvina (*Quercus ilex*) - Ulcinj, ispod sela Komina, Hrast česvina (*Quercus ilex*) - Ulcinj, u Limanu, Hrast medunac (*Quercus pubescens*) - Ulcinj, u Krutima, Hrast medunac (*Quercus pubescens*) - Ulcinj, u Zoganju, Hrast prnar (*Quercus coccifera*) - Ulcinj, ispod hotela Jadran, i Hrast prnar (*Quercus coccifera*), skupina stabala - Ulcinj, u Meterizima, svi u kategoriji spomenik prirode i bez imenovanog upravljača. Za ova područja je u toku procedura revizije.

Opština Ulcinj obiluje kulturnom baštinom, pa pored objekata i cjelina koje su zaštićene odredbama Zakona o zaštiti kulturnih dobara, ovdje nailazimo na pregršt arheoloških lokaliteta, ambijentalnih cjelina i pojedinačnih struktura koje svjedoče o životu na ovom prostoru. Osim izuzetne prirodne ljepote, najjužniji grad crnogorskog primorja, sa Starim gradom koji plijeni vizurom, ljepotom i nataloženim kulturnim slojevima, sa demografskom strukturom koja je izvanredan primjer multikulturalne sredine i dobrog suživota njegovih žitelja, baštini vanrednu kulturno-istorijsku cjelinu, lijepe primjere sakralnih i profanih objekata, arheološke lokalitete kopna i podmorja, kao i manje ili više sačuvane cjeline tradicionalnog graditeljstva.

Kulturno-istorijska cjelina Stari grad, to izuzetno značajno kulturno nasljeđe iz različitih perioda naše prošlosti, čiji se kontinuitet može pratiti od ilirsko-grčkog, preko rimskog, srednjovjekovnog, mletačkog i osmanskog perioda do današnjih dana, karakterišu kulturne vrijednosti od izuzetnog značaja.

Na teritoriji opštine Ulcinj nalazi se 13 Zakonom zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara i to:

- Stari grad Ulcinj
- Utvrđeni grad Svač (Šas)
- Crkva-džamija
- Saborna crkva Svetog Nikole
- Bećir-begova kuća
- Pašina džamija sa hamamom, Podgrađe
- Crkva Svetog Nikole pod Bijelom Gorom
- Sahat kula, Podgrađe
- Pašina kuća, Podgrađe
- Namazgjah džamija
- Lokalitet Kruč

Nepokretnim kulturnim dobrima, pripadaju i dvije spomen-ploče i jedan spomen-objekat:

- Spomen-ploča sedmorici palih boraca u NOR-u
- Spomen-ploča palim borcima za oslobođenje Ulcinja
- Kuća revolucionara Nikole Đ. Đakonovića

♦ **Strateški okvir i relevantno nacionalno zakonodavstvo u oblasti zaštite prirode i kulturne baštine**

Strateški okvir i relevantno nacionalno zakonodavstvo u oblasti zaštite prirode

Nekoliko strateških dokumenata čine okvir za zaštitu prirode u Crnoj Gori. To su:

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine (NSOR 2030) koja je usvojena 2016. godine i predstavlja prenešenu UN Agendu održivog razvoja do 2030. godine (svih 17 Ciljeva održivog razvoja i 167 od 169 zadataka) na nacionalni nivo. Ovaj dokument pruža uvid u ocjenu stanja svih resursa, uključujući i prirodne, i identifikuje ključne neodržive trendove kao i potrebe održivog razvoja do 2030. godine. Takođe, ovim dokumentom su definisani strateške ciljeve i mjere kao i akcioni plan za upravljanje resursima.

Nacionalna strategija integralnog upravljanja obalnim područjem (NSIUOP) usvojena 2015. godine, predstavlja nacionalni strateški okvir kojim se doprinosi implementaciji Strategija EU za jadransku i jonsku regiju i koji obuhvata i značajan broj mjera zaštite prirode u obalnom regionu. NSIUOP je uključio zaštitu prirode kroz mjere primjene instrumenata zaštite prirodnih dobara, ekološki vrijednih staništa i ekosistema.

Nacionalna strategije za zaštitu biološke raznovrsnosti sa Akcionim planom 2016-2020 - predstavlja Zakonom o zaštiti prirode prepoznat ključni dokument zaštite prirode kojim se definišu dugoročni ciljevi i smjernice očuvanja biološke i predione raznovrsnosti. Strategija, takođe, podržava i integriše globalne ciljeve zaštite biodiverziteta usvojene u okviru UN Konvencije o zaštiti biodiverziteta sa Aiči ciljevima. Period važenja sStrategije je istekao i biće revidirana u narednom periodu u skladu sa novim ciljevima zaštite biodiverziteta postignutim na Konferenciji strana potpisnica Konvencije UN o biodiverzitetu (CBD COP 15).

Prostorni plana Crne Gore do 2020, kao i **Prostorni plan posebne namjene za obalno područje** usvojen 2018. godine – u toku je izrada novog Prostornog plana Crne Gore.

Kada je u pitanju institucionalna organizacija sektora zaštite prirode, nadležnosti su podijeljene između velikog broj resora, organa državne uprave, institucija i jedinica lokalne samouprave. Ovdje ćemo navesti samo neke od njih.

Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma (MEPPU) je krovni organ nadležan za: donošenje politike vezano za zaštitu prirode, donošenje zakonodavstva, usklađivanje zakonodavstva sa EU politikama i pravnom tekovinom koja se odnosi na zaštitu prirode. Ministarstvo ima i centralnu ulogu u superviziji prostornog planiranja u Crnoj Gori. MEPPU vrši upravni nadzor nad radom nekoliko javnih institucija, uključujući:

- Agenciju za zaštitu životne sredine (EPA)
- JP Morsko dobro (JPMD)
- JP Nacionalne parkove Crne Gore (JPNP)

Agencija za zaštitu životne sredine Crne Gore (EPA) ima niz nadležnosti vezano za zaštitu prirode i zaštićena područja kao što su: praćenje stanja biodiverziteta (staništa i vrsta), izrade studije zaštite u procesu uspostavljanja zaštićenih područja, dozvole za radnje i aktivnosti u zaštićenim područjima, naučna istraživanja sa ciljem zaštite prirode i biodiverziteta, priprema i održavanje baza podataka koje se odnose na životnu sredinu (uključujući biodiverzitet), sprovođenje procedura procjene uticaja i

strateške procjene uticaja, dozvole za sakupljanje, uzgajanje, držanje i promet divljih životinjskih, biljnih vrsta i gljiva, zaštita i dozvole za naučna istraživanja i edukativne aktivnosti u zaštićenim prirodnim dobrima, kao i za speleološke aktivnosti, definisanje mjera zaštite staništa i vrsta, sprovođenje procedura ocjene prihvatljivosti, utvrđivanje preovladavajućeg javnog interesa i kompezatornih mjera, edukativne aktivnosti i obezbjeđivanje slobodnog pristupa informacijama iz oblasti zaštite prirode. Agencija, takođe, daje mišljenje u procesu donošenja Plana upravljanja zaštićenim područjima.

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom (JPMD) ima ulogu upravljanja morskim dobrom za opšte i posebne javne potrebe u skladu sa odredbama nacionalnog Zakona o morskom dobru kao i ustupanje na korišćenje kupališta plaža i lokacija za postavljanje privremenih turističkih i uslužnih objekata tokom ljetnje sezone. Shodno Zakonu o zaštiti prirode ovo Javno preduzeće je nadležno za upravljanje zaštićenim područjima u zoni morskog dobra te stoga upravlja Parkom prirode Stari Ulcinj, kao i spomenicima prirode Stari Ulcinj (otok i plaža) i Velika plaza.

Javno preduzeće Nacionalni parkovi Crne Gore (JPNP) je nadležno za upravljanje nacionalnim parkovima shodno Zakonu o zaštiti prirode i Zakonu o nacionalnim parkovima i upravljači su sa najdužim iskustvom u upravljanju zaštićenim područjima u Crnoj Gori. Od osnivanja Parka prirode Ulcinjska solana imenovani su za privremenog upravljača dok Opština Ulcinj ne formira tijelo nadležno za upravljanje ovim područjem.

Lokalne samouprave su nadležne za sljedeća pitanja: (i) planiranje prostornog i urbanističkog razvoja, (ii) izradu studija lokacije, (iii) finansijsko i budžetsko obezbjeđivanje, (iv) proglašavanje zaštićenih područja kategorije III izuzev morskih zaštićenih područja, (v) imenovanje upravljača za zaštićena područja ili upravljanje zaštićenim područjima koja proglašavaju.

Lokalne turističke organizacije imaju značajnu ulogu u promovisanju atraktivnih turističkih lokaliteta od kojih su neki zakonom zaštićeni ili su planirani za zaštitu, a posebno važnu ulogu imaju **komunalne inspekcije i policije**.

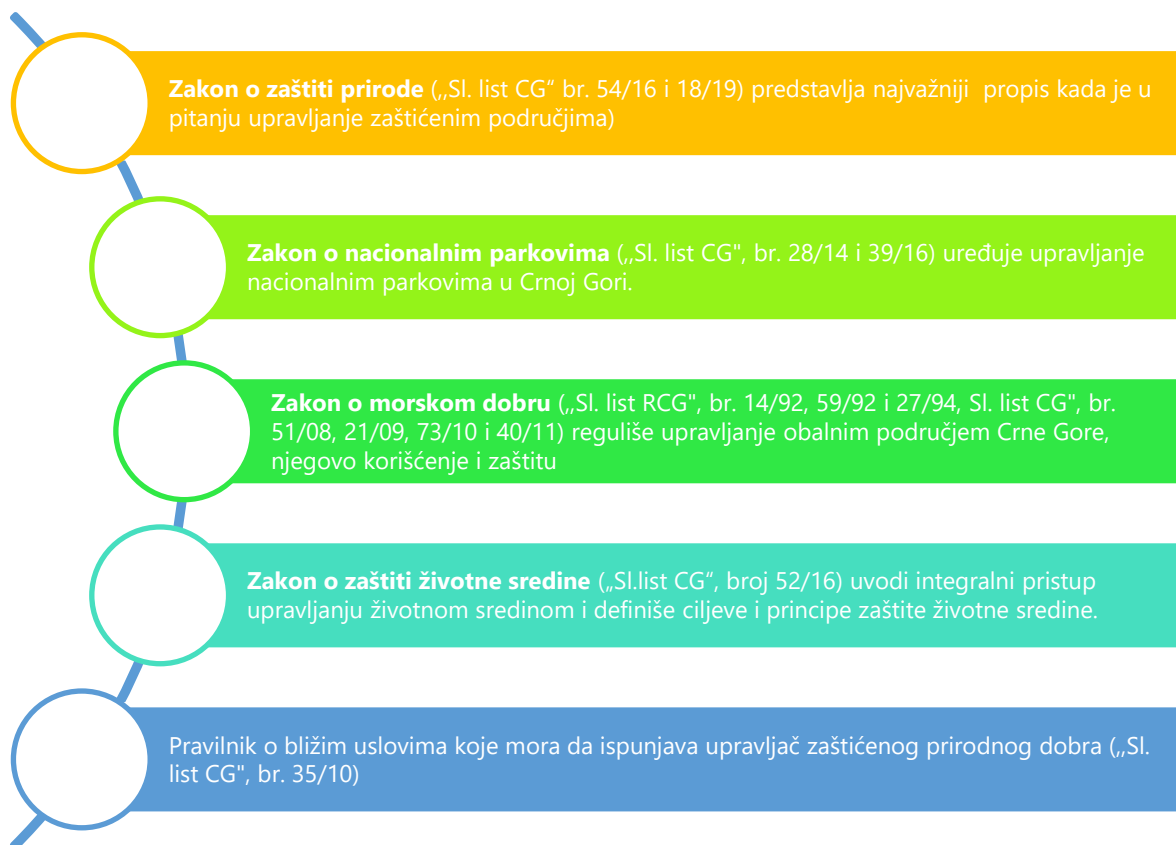
Veliki broj zakona i propisa uređuje zaštitu prirode i zaštićena područja u Crnoj Gori što ukazuje na međuzavisnost velikog broja oblasti.

Krovni zakoni relevantni za zaštićena područja su **Zakon o zaštiti prirode i Zakon o nacionalnim parkovima**, sa nizom podzakonskih akata. Osim toga, postoje zakoni koji uređuju različite oblike korišćenja prirodnih resursa i aktivnosti (lov, ribolov, poljoprivreda, građevinarstvo, itd.)

Zakonom o zaštiti prirode se uređuju uslovi i način zaštite i očuvanja prirode, ciljevi zaštite prirode, definišu se subjekti zaštite prirode i njihove obaveze. Ovim zakonom je definisano da se zaštićenim prirodnim dobrima mogu proglasiti odabrani djelovi prirode koji imaju izraženu biološku, geološku, ekosistemsku ili predionu raznovrsnost kao i da u zaštićena prirodna dobra spadaju:

- Zaštićena područja - strogi i posebni rezervat prirode, nacionalni park, park prirode, spomenik prirode i predio izuzetnih odlika i
- Područja ekološke mreže

Osim toga, Zakon definiše dokumenta zaštite prirode, njihov sadržaj, proceduru donošenja i izvještavanja o čemu će biti više riječi u sledećem poglavlju.

Šema 1. Ključni zakoni iz oblasti zaštite prirode

Strateški okvir i relevantno nacionalno zakonodavstvo u oblasti zaštite kulturne baštine

Formiranje Uprave za zaštitu kulturnih dobara rezultat je transformacije ranijih institucija zaštite kulturne baštine (Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture, Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture i Centra za arheološka istraživanja Crne Gore) u novi institucionalni okvir koji čine Uprava za zaštitu kulturnih dobara i Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore. Cilj transformacije dotadašnjih institucija zaštite kulturnih dobara je stvaranje funkcionalnog, efikasnog i djelotvornog sistema trajne zaštite, očuvanje i unapređenje kulturnih dobara, uz obezbjeđivanje održivog korišćenja. Tako, Uprava za zaštitu kulturnih dobara vrši upravne i sa njima povezane stručne poslove, a uz poslove vezane za sprovođenje mjera zaštite kulturnih dobara, Uprava obavlja poslove na uspostavljanju zaštite kulturnih dobara. S druge strane, Centar obavlja poslove iz praktičnih domena, koji obuhvataju izradu projektnih i druge dokumentacije i sprovođenje istraživanja i konzervatorskih mjera na kulturnim dobrima. Nadzor nad ovim ustanovama i državnim organima vrši Ministarstvo kulture i medija.

Osim državnih institucija, kao akteri od značaja za zaštitu kulturne baštine, prepoznaju se i lokalne institucije kulture, kao lokalni sekretarijati nadležni za kulturne djelatnosti i uređenje prostora.

Tako, za sve intervencije na kulturnim dobrima, ili onim nad ostalim djelovima kulturne baštine, građani se mogu obratiti nekoj od navedenih institucija.

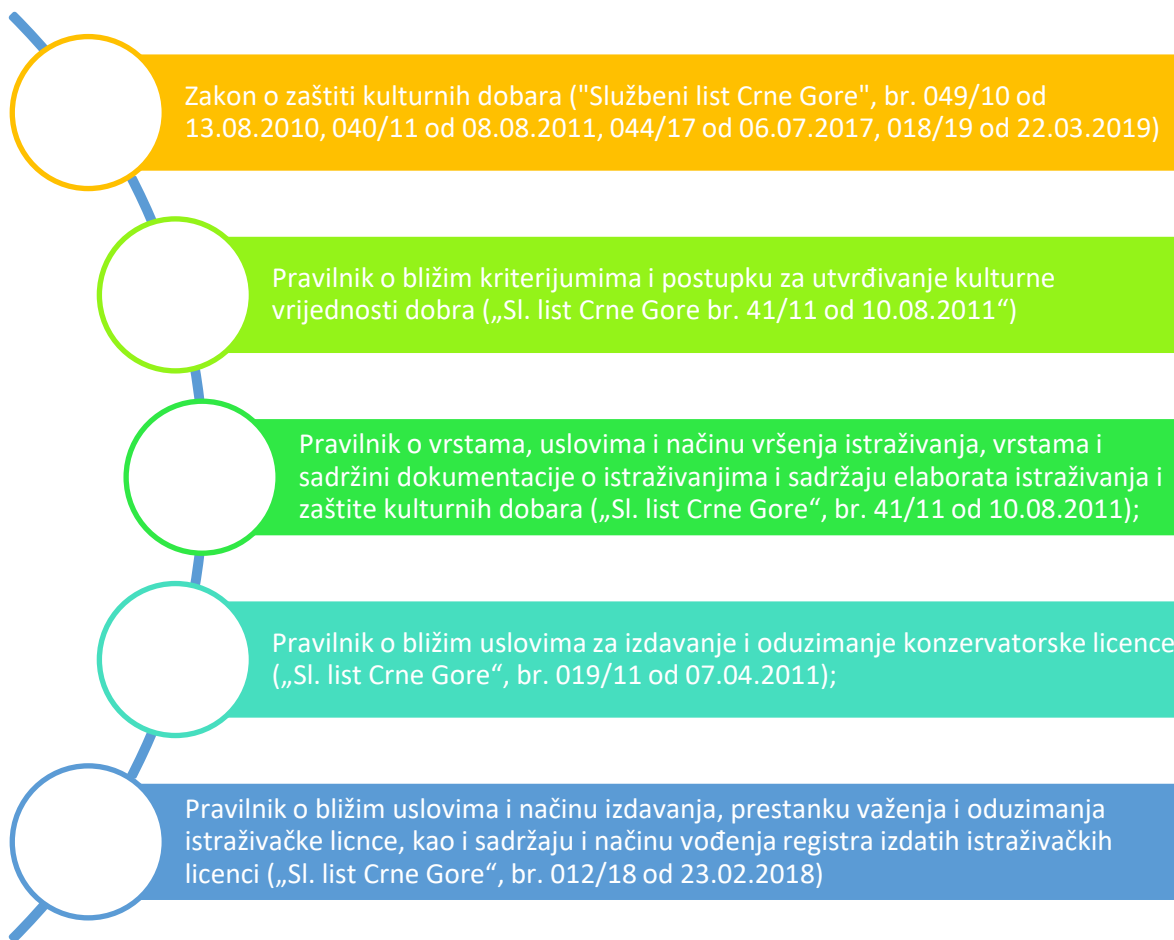

Ključni zakon u kontekstu fizičke zaštite kulturne baštine predstavlja **Zakon o zaštiti kulturnih dobara**. On uređuje vrste i kategorije kulturnih dobara, načine uspostavljanja zaštite, režim i mjere zaštite, prava i obaveze vlasnika i držalaca kulturnih dobara, kao i druga pitanja od značaja za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara. Upravo ovaj akt sadrži sve mehanizme i propisuje procedure zaštite kulturnih dobara, ali i integralne zaštite sveukupne kulturne baštine. Dodatna razrada ovih pitanja definisana je podzakonskim aktima.

Šema 2. Nadležne institucije

Šema 3. Ključni zakoni i podzakonski akti iz domena kulturne baštine

◆ Procedure zaštite zaštićenih područja i kulturnih dobara

Procedure zaštite zaštićenih područja

Zakon o zaštiti prirode (Službeni list Crne Gore br. 54/16) propisuje procedure uspostavljanja zaštićenih područja. Shodno Zakonu, zaštićenim prirodnim dobrima mogu se proglasiti djelovi prirode izuzetnih vrijednosti, koji se odlikuju biološkom, geološkom, ekosistemskom i predionom raznovršnošću i sama procedura zaštite zavisi od kategorije zaštićenog prirodnog dobra.

Zaštićena prirodna dobra su:

1) zaštićena područja:

- strogi rezervat prirode,
- nacionalni park,
- posebni rezervat prirode,
- park prirode,
- spomenik prirode i
- predio izuzetnih odlika;

2) područja ekološke mreže.

Naziv kategorije	Definicija
Strogi rezervat prirode	Strogi rezervat prirode je područje kopna ili mora, odnosno kopna i mora sa izuzetnim ili reprezentativnim ekosistemima, neizmijenjenom ili neznatno izmijenjenom ukupnom prirodom, a namijenjen je isključivo praćenju stanja i očuvanju izvorne prirode i naučnom istraživanju kojim se ne mijenjaju osnovna obilježja i ne ugrožava slobodno odvijanje prirodnih pojava i procesa.
Nacionalni park	Nacionalni park je prirodno područje kopna ili područje mora, odnosno kopna i mora koje je određeno da štiti ekološki integritet jednog ili više ekosistema za sadašnje i buduće generacije, radi onemogućavanja neadekvatnog korišćenja prirodnih dobara ili drugih štetnih radnji i aktivnosti i obezbjeđivanja duhovnih, naučnih, obrazovnih, rekreativnih potreba i potreba posjetilaca koje su saglasne sa očuvanjem životne sredine i kulture.
Posebni rezervat prirode	Posebni rezervat prirode je područje kopna ili mora, odnosno kopna i mora od naročitog značaja zbog jedinstvenosti, rijetkosti ili reprezentativnosti prirodnih vrijednosti, a koje obuhvata stanište ugrožene divlje vrste biljaka, životinja i gljiva, u kojem čovjek živi usklađeno sa prirodom i koje se štiti radi očuvanja prirodnih uslova i vrijednosti.
Park prirode	Park prirode je prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora, koje karakteriše visok nivo biološke raznovrsnosti i/ili geoloških vrijednosti sa značajnim predionim, kulturno-istorijskim vrijednostima i ekološkim obilježjima od nacionalnog i međunarodnog značaja.
Spomenik prirode	Spomenik prirode je područje kopna ili mora, odnosno kopna i mora u kojem se nalazi jedan ili više prirodnih ili prirodno-kulturnih oblika, koji imaju ekološku, naučnu, estetsku, kulturnu ili obrazovnu vrijednost.
Predio izuzetnih odlika	Predio izuzetnih odlika je lokalitet kopna ili mora, odnosno kopna i mora, gdje je međusobno dejstvo ljudi i prirode tokom vremena oblikovalo prepoznatljive osobine lokaliteta sa značajnim estetskim, ekološkim i kulturnim vrijednostima, praćeno visokom biološkom raznovrsnošću.

Tabela 2. Vrste i definicije zaštićenih područja

Postupak proglašavanja zaštićenih područja- redosled koraka

Redosled koraka u postupku proglašenja za sva zaštićena područja u Crnoj Gori je isti i prikazan je na Šemi 4.

Šema 4. Redosleda koraka u postupku proglašenja zaštićenih područja

Studija zaštite predstavlja najvažniji stručni dokument u procesu proglašenja zaštićenih područja i njom se precizno daju informacije o vrijednosti područja sa aspekta zaštite kao i o predlogu budućeg koncepta zaštite.

Stoga, studija treba da sadrži: opis prirodnih, stvorenih i predionih odlika prirodnog dobra, karakteristike, odnosno vrijednosti lokaliteta, postojeće stanje resursa sa procjenom njihove valorizacije, prostorni raspored sa kartografskim prikazom rasprostranjenja najznačajnijih staništa i vrsta (ciljeva zaštite), ocjenu stanja područja, centralnu koordinatu zaštićenog područja, mišljenje u pogledu stavljanja prirodnog dobra pod zaštitu, predlog razvrstavanja prirodnog dobra prema značaju, predlog kategorije i zona zaštite (režima zaštite), predlog prostorne granice zaštićenog područja sa granicama zona i režimima zaštite, kartografski prikaz sa ucrtanim granicama zaštićenog područja, odnosno sa oznakom lokacije na osnovu podataka iz katastra nepokretnosti, koncept zaštite, unaprjeđenja, održivog razvoja, način upravljanja tim područjem, predlog mjera i uslova zaštite, predlog radnji, aktivnosti i djelatnosti koje se mogu obavljati u pojedinim zonama i režimima zaštite, radnje, aktivnosti i djelatnosti koje se ne mogu obavljati u pojedinim zonama i režimima zaštite, posljedice koje će donošenjem akta o proglašenju proisteci, a posebno u odnosu na vlasnička prava i zatečene privredne djelatnosti, kao i orijentaciona finansijska sredstva za sprovođenje akta o proglašavanju zaštićenog prirodnog dobra i druge elemente od značaja za stavljanje pod zaštitu prirodnog dobra.

Zone i režimi zaštite

U cilju određivanja režima zaštite u okviru zaštićenog područja u Studiji zaštite na bazi analize prirodnih vrijednosti te potrebnim mjerama zaštite određuju se zone zaštite koje mogu biti:

- Zona zaštite I - strogi režim zaštite, sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom dijelu sa neznatno izmijenjenim osobinama staništa izuzetnog ekološkog značaja, kojim se omogućavaju prirodni biološki procesi, očuvanje integriteta staništa i životnih zajednica, uključujući izuzetno vrijedna kulturna dobra
- Zona zaštite II - aktivni režim zaštite, sprovodi se na zaštićenom području u kome su djelimično izmijenjene osobine prirodnih staništa ali ne do nivoa da ugrožavaju njihov ekološki značaj, uključujući vrijedne predjele i objekte geonasljeđa.
- Zoni zaštite III sa režimom održivog korišćenja a Van granica zaštićenog područja, po potrebi se može odrediti i zaštitni pojas u cilju sprječavanja odnosno ublažavanja spoljnih faktora koji mogu uticati negativno na zaštićeno područje kao što su: otpadne vode, čvrsti otpad, invazivne vrste, nelegalna gradnja, turizam, spiranje pesticida, herbicida i drugih hemikalija, požari, pošumljavanje neautohtonim biljnim vrstama i drugim mogućim faktorima.

Naziv zone	Dozvoljene i zabranjene aktivnosti
Zona zaštite I - strogi režim zaštite	- zabranjeno je korišćenje prirodnih resursa i izgradnja objekata; - vrše se naučna istraživanja i praćenje prirodnih procesa (monitoring) u ograničenom obimu; - dozvoljene su posjete u obrazovne svrhe u ograničenom obimu; - sprovode se zaštitne, sanacione i druge neophodne mjere u slučaju požara, elementarnih nepogoda i udesa, pojave biljnih i životinjskih bolesti i prenamnožavanja štetočina.
Zona zaštite II - aktivni režim zaštite	mogu se: -sprovoditi intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja zaštićenog područja;

	-vršiti kontrolisano korišćenje prirodnih resursa, bez posljedica po primarne vrijednosti njihovih prirodnih staništa, populacija, ekosistema, obilježja predjela i objekata geonasljeđa
Zona zaštite III - režim održivog korišćenja	mogu se: -sprovoditi intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja zaštićenog područja; -razvijati naselja i prateća infrastruktura u mjeri u kojoj se ne izaziva narušavanje osnovnih vrijednosti područja; -vršiti radovi na uređenju objekata kulturno-istorijskog nasljeđa i tradicionalne gradnje; -sprovoditi očuvanja tradicionalnih djelatnosti lokalnog stanovništva; -selektivno i ograničeno koristiti prirodni resursi.

Tabela 3. Zone i režimi zaštite sa dozvoljenim i zabranjenim aktivnostima

Treba napomenuti da se širi spisak dozvoljenih i zabranjenih aktivnosti u okviru datih zona zaštite određuju Studijom zaštite i Aktom o proglašenju na osnovu specifičnosti područja odnosno specifičnih potreba zaštite ključnih prirodnih vrijednosti koje su razlog zaštite područja.

Nadležnosti u kontekstu proglašenja zaštićenih područja

U odnosu na kategoriju zaštite te da li se područje nalazi na teritoriji jedne ili više opština ili je morsko zaštićeno područje, definisane su, shodno Zakonu o zaštiti prirode, različite kategorije zaštite i iste su date u Tabeli 3.

Naziv kategorije	Organ koji podnosi inicijativu	Organ koji usvaja Akt o proglašenju
Nacionalni park	Ministarstvo	Skupština Crne Gore
Strogi rezervat prirode	Ministarstvo	Vlada
Posebni rezervat prirode		
Park prirode	Lokalna samouprava	Ako se nalaze na području jedne jedinice lokalne samouprave proglašava skupština jedinice lokalne samouprave
Spomenik prirode		Ako se nalaze na području više jedinica lokalne samouprave proglašava Vlada na predlog jedinica lokalne samouprave na čijoj se teritoriji nalazi ¹
Predio izuzetnih odlika		Morska zaštićena područja čija teritorija djelimično ili potpuno zalazi u zonu morskog dobra proglašava Vlada, osim nacionalnog parka

Tabela 4. Nadležnosti u kontekstu procedure proglašenja

¹ po prethodno pribavljenoj saglasnosti Ministarstva i mišljenje organa državne uprave nadležnih za poslove poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i poslove kulture

Konsultovanje javnosti

O predlogu akta o proglašavanju zaštićenog područja predlagač akta iz Tabele 3. obavještava javnost i obezbjeđuje javni uvid u studiju zaštite i predlog akta o proglašavanju zaštićenog područja te organizuje javnu raspravu. Obavještenje se objavljuje u najmanje jednom štampanom mediju i sadrži podatke o vremenu i mjestu javnog uvida i javne rasprave.

Predlagač akta o proglašavanju zaštićenog područja dužan je da u pisanoj formi obavijesti vlasnike nepokretnosti o namjeri stavljanja pod zaštitu područja i omogući uvid u studiju zaštite.

Javni uvid u studiju zaštite i akt o proglašavanju zaštićenog područja mora trajati najmanje 20 dana od dana objavljivanja obavještenja.

Preventivna zaštita

Zakon o zaštiti prirode predviđa i mehanizam preventivne zaštite koji se može inicirati za područje za koje organ uprave, na osnovu stručnih analiza, procijeni da ima svojstvo zaštićenog područja ili je pokrenut postupak za stavljanje pod zaštitu tog područja donosi se akt o preventivnoj zaštiti područja.

Akt o preventivnoj zaštiti donose u odnosu na procijenjenu kategoriju organi iz Tabele 3 na predlog organa uprave.

Aktom o preventivnoj zaštiti područja određuje se upravljač područja za koje je donijet akt o preventivnoj zaštiti područja, mjere, uslovi zaštite i rok preventivne zaštite.

Rok važenja Akta o preventivnoj zaštiti ne može biti duži od tri godine od dana donošenja akta o preventivnoj zaštiti područja.

Područje za koje je donijet akt o preventivnoj zaštiti područja ili je pokrenut postupak za stavljanje pod zaštitu smatra se zaštićeno i za njega važe ista pravila u smislu zaštite kao za sva ostala zaštićena područja.

Upis u registar zaštićenih područja

Zaštićena područja i područja pod preventivnom zaštitom upisuju se u registar zaštićenih područja koji vodi organ uprave. Podaci iz registra su javni, osim podataka o rasprostranjenosti rijetkih ili osjetljivih ciljnih vrsta i stanišnih tipova i drugih prirodnih vrijednosti od značaja za njegovu zaštitu. U registar se upisuju sljedeći podaci: naziv i vrsta zaštićenog područja, kategorija, površina zaštićenog područja i katastarske parcele. Sastavni dio registra su i zbirke isprava: studija zaštite sa kartografskim prikazom i akt o proglašavanju zaštićenog područja, studija revizije, akt o prestanku zaštite područja i akt o preventivnoj zaštiti područja.

Kartografski prikaz sa ucrtanim granicama i oznakom lokacije zaštićenog područja donosilac akta iz Tabele 3. dužan je, nakon proglašenja da dostavi organu uprave, radi upisa ili brisanja u registar i organu uprave nadležnom za poslove katastra kao i obavještenje o objavljivanju akta o proglašavanju odnosno

prestanku zaštite u "Službenom listu Crne Gore", odnosno "Službenom listu Crne Gore-Opštinski propisi" u roku od deset dana od dana objavljivanja akta.

Uspostavljanje zaštite kulturnih dobara

Postupak uspostavljanja zaštite definisan je odredbama Zakona o zaštiti kulturnih dobara, kao i Pravilnikom o bližim kriterijumima i postupku za utvrđivanje kulturne vrijednosti dobra.

Tako, Zakon i podzakonski akti predviđaju sledeće korake:

Način uspostavljanja zaštite

Zaštita kulturnog dobra se uspostavlja utvrđivanjem prethodne zaštite i utvrđivanjem statusa kulturno dobro. Zaštitu kulturnog dobra uspostavlja Uprava, po službenoj dužnosti.

Inicijativa za uspostavljanje zaštite

Svako može da podnese Upravi inicijativu za uspostavljanje zaštite kulturnog dobra. Inicijativa se podnosi u pisanoj formi i poželjno je da sadrži što više opisnih i tehničkih podataka o dobru. Uprava je dužna da razmotri inicijativu i da o tome u pisanoj formi obavijesti njenog podnosioca, u roku od 90 dana od dana podnošenja inicijative.

Utvrđivanje kulturne vrijednosti

Kulturnu vrijednost nepokretnog, pokretnog i nematerijalnog dobra utvrđuje stručno tijelo, od najmanje tri člana, koje obrazuje Uprava.

Kulturna vrijednost nepokretnog, pokretnog i nematerijalnog dobra utvrđuje se na osnovu istraživačkih nalaza i drugih relevantnih dokaza o svojstvima, značaju i osobenostima dobra i njihovom valorizacijom.

U postupku utvrđivanja kulturne vrijednosti dobra stručno tijelo sačinjava elaborat koji sadrži detaljan opis sprovedenih radnji i obrazložen stručni stav o valorizaciji svojstava, osobenosti, značaju i kategoriji dobra, kao i opis, katastarske oznake i grafički prikaz granica nepokretnog dobra i granica njegove zaštićene okoline, režim i mjere zaštite.

Kriterijumi za utvrđivanje kulturne vrijednosti

Kriterijumi za utvrđivanje kulturne vrijednosti dobra su:

1. autentičnost i integritet;
2. stepen očuvanosti;
3. jedinstvenost i rijetkost u okviru svoje vrste;
4. istorijski, umjetnički, naučni, arheološki, arhitektonski, antropološki, tehnički ili drugi društveni značaj.

Status kulturno dobro

Status kulturno dobro utvrđuje se na osnovu elaborata o utvrđivanju kulturnih vrijednosti. Postupak utvrđivanja kulturnih vrijednosti i izgled elaborata definisani su Pravilnikom o bližim kriterijumima i postupku za utvrđivanje kulturne vrijednosti dobra.

Rješenje o utvrđivanju statusa kulturno dobro

Rješenje o utvrđivanju statusa kulturno dobro, zavisno od vrste kulturnog dobra, sadrži:

- 1) osnovne podatke o kulturnom dobru (naziv, vrsta, godina nastanka, mjesto gdje se nalazi i identifikacione oznake);
- 2) kratak opis kulturnog dobra;
- 3) opis granice nepokretnog kulturnog dobra i granice njegove zaštićene okoline;
- 4) podatke o vlasniku i držaocu kulturnog dobra i zaštićene okoline nepokretnog kulturnog dobra, a za nematerijalno dobro osnovne podatke o nosiocu, odnosno čuvaru tradicije;
- 5) kategoriju kulturnog dobra;
- 6) podatke o objektu u kojem se trajno čuva ili izlaže pokretno kulturno dobro.

Ako se kulturno dobro sastoji od više djelova na kojima više lica ima pravo svojine, u rješenju o utvrđivanju statusa kulturno dobro se, umjesto podataka o vlasniku i držaocu dobra, odnosno o nosiocu, čuvaru tradicije konstatuje vlasništvo više lica.

Šema 5. Utvrđivanje statusa kulturnog dobra

Prethodna zaštita

Izuzetno od regularnih procedura, ukoliko nekom dobru prijeti opasnost od oštećenja, uništenja ili nestanka, moguće je nad njim uspostaviti **prethodnu zaštitu**. Prethodna zaštita se uspostavlja na nepokretnom i pokretnom dobru za koje se pouzdano vjeruje da ima kulturnu vrijednost, radi sprječavanja rizika od oštećenja, uništenja ili nestanka. Uspostavlja se na osnovu predloga stručnih lica, koji je zasnovan na neposrednom uvidu u stanje dobra, raspoloživoj dokumentaciji ili drugim relevantnim činjenicama.

Uspostavljanje upravljanja zaštićenim područjima i neophodni kapaciteti

Modeli upravljanja

Iskustvo u svijetu je pokazalo da se samo proglašenjem zaštićenog područja ne može postići očuvanje njegovih vrijednosti, već je potrebno uspostaviti efikasno i kontinuirano upravljanje. Upravljanje zaštićenim područjima danas pred upravljače postavlja velike zahtjeve i očekivanja koja osim očuvanja vrijednosti i funkcije zaštićenih područja podrazumijeva i čitav niz drugih obaveza. Aktivna zaštita, praćenje stanja i očuvanje vrijednosti, upravljanje posjetiocima i edukacija samo su neki od poslova direktno povezanih sa upravljanjem zaštićenim područjima.

Međutim, odgovornost i očekivanja od upravljača zaštićenih područja danas su sve veća i uključuju nove uloge koje osim očuvanja prirode pokrivaju i rad i saradnju sa korisnicima prostora i lokalnim zajednicama, odnosno zainteresovanim stranama na nekom zaštićenom području kroz održivi razvoj, uvažavanje prava zajednice i drugo.

Međunarodna unija za zaštitu prirode (IUCN) prepoznaje 4 široka tipa upravljanja zaštićenim područjima, definisana na osnovu toga ko ima ovlašćenja, odgovornost i može biti smatran odgovornim za ključne odluke u vezi tih zaštićenih područja:

- A. Upravljanje od strane države
- B. Zajedničko upravljanje
- C. Upravljanje od strane privatnog lica
- D. Upravljanje od strane lokalnih zajednica ili urodjeničkih grupa

Upravljanje od strane države

Ovaj vid upravljanja je najčešće primjenjivan širom svijeta. Smisao upravljanja od strane države je da neki organ državne uprave (npr. Ministarstvo ili agencija za upravljanje parkovima koji su direktno odgovorni Vladi) ima ovlašćenja, dužnost i odgovornost da upravljaju zaštićenim područjem, utvrđuje ciljeve očuvanja i izrađuje i realizuje plan upravljanja tim područjem. Kod ovog upravljanja vlada odnosno država je najčešće vlasnik zemljišta, voda i ostalih resursa na zaštićenom području.

Dodatno, prepoznat je i model da regionalni ili opštinski organi mogu takođe imati nadležnost da proglase i upravljaju zaštićenim područjima, kao i da budu vlasnici zemljišta i resursa u zaštićenom području.

Poseban tip državnog upravljanja zaštićenim područjima koja se često nalazi u zaštićenim područjima u istočnoj Evropi je **delegirano upravljanje**, kada se odgovornost upravljanja prenosi na subjekte koji ne pripadaju istoj instituciji, npr. drugom ministarstvu ili nevladinoj organizaciji ili pak privatnoj kompaniji. U takvim slučajevima, vlada/država zadržava kontrolnu ili nadzornu funkciju nad zaštićenim područjem, ali planiranje i/ili upravljanje povjerava paradržavnoj organizaciji, privatnom pravnom licu, NVO ili zajednici.

Kao primjer delegiranog upravljanja možemo navesti Park prirode Sečoveljske solane u Sloveniji gdje je Vlada Slovenije delegirala upravljanje ovim područjem privatnoj kompaniji za telekomunikacije, kroz mehanizam "dvostruke koncesije". Prva koncesija se odnosi na tradicionalnu proizvodnju soli iz morske vode, a druga za upravljanje zaštićenim područjem koje uključuje i područja za proizvodnju soli kao i njegovo okruženje. Bioraznoliki pejzaž koji je nastao u simbiozi sa proizvodnjom soli može biti očuvan samo dokle se nastavlja i proizvodnja soli. Upravljanje ovim područjem vrši se prema planu koji je odobrila Vlada i izvršila privatna kompanija.

Zajedničko/ podijeljeno upravljanje (shared governance)

Zaštićena područja pod zajedničkim upravljanjem temelje se na institucionalnim mehanizmima i procesima koji - formalno i/ili neformalno dijele ovlašćenja i odgovornost među nekoliko subjekata.

To podrazumjeva da različiti akteri (državni, regionalni i lokalni organi, lokalne zajednice, udruženje korisnika, privatni preduzetnici, vlasnici zemljišta, itd.) dijele međusobno upravljačka ovlaštenja i odgovornost u donošenju i sprovođenju odluka. U okviru zajedničkog upravljanja, mogu se prepoznati i različiti tipovi upravljanja kao što su najčešće kolaborativno upravljanje (upravljanje kroz saradnju), pluralistička uprava, kao i prekogranično upravljanje.

Kolaborativno upravljanje je jedan oblik zajedničkog upravljanja u kojem ovlaštenje i odgovornost za donošenje odluka pripadaju jednoj agenciji, pri čemu je ona u obavezi, po zakonu, da obavijesti ili konsultuje druge nosioce prava i zainteresovane strane, u vrijeme planiranja ili sprovođenja inicijativa. Na primjer, učesće u upravljanju se može obezbijediti dodjeljivanjem tijelima koje obuhvataju više zainteresovanih strana, odgovornost za izradu tehničkih predloga za propise vezane za zaštićeno područje, koji se potom podnose na odlučivanje organu za validaciju i odobrenje. U takvim situacijama, savjetodavno tijelo koje izrađuje tehnički predlog ima značajan uticaj na odluke. Predstavnici različitih zainteresovanih strana ili konstituenti sjede u organu upravljanja sa ovlaštenjem za donošenje odluka i odgovornost, i odluke donose zajedno konsenzusom. Kao i u prethodnom slučaju kada se donesu neke odluke, njihovu je realizaciju potrebno povjeriti odabranim tijelima, organima ili pojedincima.

Jedan od oblika podijeljenog upravljanja odnosi se na prekogranična zaštićena područja, gdje upravljanje obuhvata uključenost najmanje dvije vlade i drugih lokalnih aktera.

Privatno upravljanje

Kod ovog vida upravljanja razlikuje se više tipova: područjem upravlja privatni vlasnik; upravlja neprofitna organizacija (NVO, univerziteti, zadruge); upravljaju profitne organizacije (pojedinci ili poslovni subjekti).

Privatno upravljanje ima dug istorijat budući da je poteklo iz prakse da je nekadašnja aristokratija često čuvala određena područja, uglavnom zbog lova. Budući da se značajan biodiverzitet nalazi upravo u privatnim područjima, privatno vlasništvo je danas još uvijek važan faktor u očuvanju prirode. Kod ove vrste upravljanja, zemljište je u vlasništvu ili pod kontrolom pojedinca, NVO, preduzeća ili zadruge i njime se upravlja zbog očuvanja biodiverziteta, bez obzira da li je to prepoznato od strane države. Zemljištem se može upravljati po profitnom ili neprofitnom principu. Privatno upravljanje u Crnoj Gori se može naći na primjeru Botaničke baste Dulovina kojim je upravljala porodica Vincek, prije nego je odlukom Vlade Crne Gore prešla pod upravu JPNPCG.

Upravljanje od strane lokalnih zajednica ili starosjedilačkih naroda

Ova vrsta upravljanja vjerovatno je najstariji oblik upravljanja zaštićenim područjem, i kao takav još uvijek postoji. IUCN definiše ovaj tip upravljanja kao: „zaštićena područja gde ovlaštenja i odgovornost upravljanja počivaju na starosjedelačkim narodima i/ili lokalnim zajednicama kroz razne oblike običajnih ili pravnih, formalnih ili neformalnih institucija i pravila”.²

Ovaj vid upravljanja je dosta prisutan u Sjevernoj i Južnoj Americi i obuhvata dva tipa: a) područja i teritorije autohtonih naroda koje su formirali i kojima upravljaju autohtoni narodi; i b) područja koja čuvaju zajednice a koja su formirali i kojima upravljaju lokalne zajednice. Ova vrsta upravljanja može biti relativno složena i zahtijeva postojanje prepoznatljivih institucija i propisa da bi ta struktura bila odgovorna za postizanje ciljeva zaštićenog područja.

Bez obzira na sve različite vidove i modele upravljanja koji su identifikovani, saglasje postoji oko toga

---

² Dudley, 2008 -IUCN

da nema "idealnog upravljačkog uređenja" za sva zaštićena područja, niti za posebne kategorije zaštićenih područja. Ne postoji neka idealna varijanta sa kojom bi se mogli upoređivati modeli upravljanja. Upravljačke strukture i procesi zavise od društvenog, političkog, ekološkog i ekonomskog, lokalnog, nacionalnog i međunarodnog konteksta i kao takve moraju se pažljivo kreirati vodeći računa da odgovore zahtjevima i ciljevima zaštićenih područja.

Mehanizmi koji se najčešće koriste da se unaprijedi upravljanje zaštićenim područjima u regionu istočne Evrope su:³

- 1) agencije/preduzeća/uprave za zaštićena područja koje su formirane u cilju koordinacije i podrške upravljanju zaštićenim područjima;
- 2) upravljanje koje je povjereno/ dato vladinim/ nevladinim akterima koji djeluju na regionalnom/ lokalnom nivou;
- 3) uspostavljene platforme sa više zainteresovanih strana, kako bi se omogućilo odlučivanje uz široko učešće.

Uspostavljanje upravljanja zaštićenim područjima u Crnoj Gori

Za uspješno upravljanje svakim zaštićenim područjem potrebno je uspostaviti i odgovarajuću upravljačku strukturu sa kadrom koji je tehnički opremljen i edukovan za poslove zaštite prirode, ali i održive prakse korištenja prirodnih resursa koja će, uz dobru saradnju i interakciju sa lokalnom zajednicom donositi benefite i predstavljati okosnicu budućeg lokalnog ruralnog razvoja.

Nakon što se studijom zaštite utvrdi da područje ima karakteristike zaštićenog područja i nakon formalnog proglašenja shodno odredbama člana 32 Zakona o zaštiti prirode, a na osnovu Akta o proglašenju, pristupa se osnivanju upravljača.

Upravljač zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže treba da ispunjava uslove u pogledu kadra, organizacione osposobljenosti za obavljanje poslova zaštite, unaprjeđenja, promovisanja i održivog razvoja područja. Ispunjenost uslova utvrđuje nadležno ministarstvo odnosno organ lokalne uprave, a na osnovu Pravilnika o bližim uslovima koje mora da ispunjava upravljač zaštićenog prirodnog dobra ("Sl. list Crne Gore", br. 35/10 od 25.06.2010).

Shodno ovom pravilniku upravljač zaštićenog prirodnog dobra u kategoriji nacionalni park, strogi i posebni rezervati prirode mora da ispunjava sljedeće uslove u pogledu stručne i kadrovske osposobljenosti:

- da ima najmanje tri zaposlena lica sa visokom stručnom spremom ili završenim specijalističkim studijama iz oblasti zaštite prirode (biološkog, šumarskog, poljoprivrednog, ekološkog ili geografskog smjera), sa radnim iskustvom u struci od najmanje tri godine.

Za zaštićeno prirodno dobro u kategoriji park prirode upravljač mora da ispunjava sljedeće uslove u pogledu stručne i kadrovske osposobljenosti:

- da ima najmanje jedno zaposleno lice sa visokom stručnom spremom ili završenim specijalističkim studijama iz oblasti zaštite prirode (biološkog, šumarskog, poljoprivrednog, ekološkog ili geografskog smjera), sa radnim iskustvom u struci od najmanje tri godine.

Osim toga, upravljači moraju imati organizovanu službu zaštite radi čuvanja zaštićenog prirodnog dobra sa jednim zaposlenim nadzornikom na 3.000 ha zaštićenog prirodnog dobra, koji mora da ima najmanje

---

³ Stanciu & Ionita, 2013

srednju stručnu spremu, jednu godinu radnog iskustva i da ispunjava druge uslove utvrđene aktom upravljača.

Kada su u pitanju zaštićena prirodna dobra u kategoriji spomenik prirode, zaštićeno stanište, predio izuzetnih odlika, zaštićene vrste biljaka, životinja i gljiva, zaštićeni geološki i paleontološki objekti upravljač mora da ispunjava sljedeće uslove u pogledu stručne i kadrovske osposobljenosti:

- da ima najmanje jedno zaposleno lice sa visokom stručnom spremom ili završenim specijalističkim studijama iz oblasti zaštite prirode (biološkog, šumarskog, poljoprivrednog, ekološkog ili geografskog smjera), sa radnim iskustvom u struci od najmanje jedne godine kao i najmanje jednog zaposlenog nadzornika.

Shodno Zakonu o zaštiti prirode Nacionalnim parkovima upravlja Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore, dok zaštićenim područjima na području morskog dobra (osim nacionalnih parkova) upravlja Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore. Zakonom je propisano i da strogim rezervatom prirode, posebnim rezervatom prirode, parkom prirode, spomenikom prirode i predjelom izuzetnih odlika, koja se nalaze na prostoru nacionalnog parka, upravlja upravljač nacionalnim parkom. Za ostale kategorije zaštićenih prirodnih dobara (park prirode, spomenik prirode i predio izuzetnih odlika) upravljač se određuje Aktom o proglašavanju zaštićenog područja koji predlaže i usvaja jedinica lokalne samouprave.

Odredbama iz člana 56 Zakona o zaštiti prirode propisane su obaveze upravljača zaštićenim područjem shodno kojima je upravljač dužan da:

- o donese godišnji program upravljanja i akt o unutrašnjem redu;
- o obezbijedi službu zaštite;
- o donese finansijski plan zaštite i razvoja područja;
- o donese godišnji plan razvoja i obuke kadrova;
- o obezbijedi sprovođenje mjera zaštite prirode u skladu sa ciljevima zaštite, zonama i režimima zaštite;
- o čuva, unaprjeđuje i promovise zaštićeno područje;
- o obilježi zaštićeno područje;
- o osigura nesmetano odvijanje prirodnih procesa i održivog korišćenja zaštićenog područja;
- o prati stanje u zaštićenom području i dostavlja podatke organu uprave;
- o dostavlja godišnji izvještaj Ministarstvu odnosno nadležnom organu lokalne uprave o realizaciji plana upravljanja zaštićenim područjima odnosno godišnjeg programa upravljanja, sprovedenim mjerama, finansijskim sredstvima utrošenim za sprovođenje mjera;
- o obavlja i druge poslove utvrđene zakonom i aktom o osnivanju.

Aktom o proglašenju zaštićenog područja se dodatno i detaljnije navode obaveze upravljača.

GLAVNI SEGMENTI UPRAVLJANJA ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

Zaštićena područja karakteriše kompleksnost pa je i obim rada upravljača vrlo širok i može se grupisati u sledeće kategorije:

- Očuvanje prirodnih vrijednosti
- Održivost korišćenja prirodnih dobara
- Zaštita i očuvanje kulturne baštine i tradicije
- Upravljanje posjetiocima, interpretacija i edukacija
- Saradnja s lokalnom zajednicom
- Razvoj kapaciteta upravljača

Upravljanje počinje s planiranjem strategija potrebnih za ispunjenje vizije i ciljeva zaštite, te smanjenja prijetnji, kao i definisanju aktivnosti upravljanja koje se odnose na odabir procijenjeno najboljih rješenja za postizanje ciljeva zaštite.

U Crnoj Gori, shodno Zakonu o zaštiti prirode, planski dokumenti koji se odnose na zaštićena područja su **petogodišnji planovi upravljanja i godišnji programi upravljanja**, a shodno Zakonu o nacionalnim parkovima zaštita, unaprjeđenje i razvoj nacionalnih parkova dodatno se obavlja i na osnovu prostornog plana posebne namjene.

Prema odredbama iz člana 58 Zakona o zaštiti prirode **plan upravljanja** zaštićenim područjem je planski dokument kojim se planiraju mjere i aktivnosti zaštite i očuvanja zaštićenog prirodnog dobra koji predstavlja plansku osnovu za upravljanje i korišćenje prirodnog dobra za ekološke, ekonomske i socijalne namjene.

Plan upravljanja zaštićenim područjem je strateški planski dokument (akt planiranja) koji utvrđuje **viziju, svrhu i stanje** zaštićenog područja te određuje **ciljeve** upravljanja i/ili očuvanja, **aktivnosti** potrebne za ostvarenje ciljeva i **pokazatelji sprovođenja** plana i efikasnosti upravljanja.

Plan upravljanja donosi upravljač a sprovodi ga na osnovu **godišnjih programa upravljanja** koji takodje izrađuje i donosi upravljač, uz saglasnost Ministarstva, odnosno nadležnog organa lokalne uprave. Godišnji program upravljanja dostavlja se Ministarstvu, odnosno nadležnom organu lokalne uprave do 30. novembra tekuće godine za narednu godinu.

Na Plan upravljanja u postupku donošenja i Agenciji za zaštitu životne sredine daje obavezno mišljenje.

Sadržaj Plana upravljanja je definisan članom 59 Zakona o zaštiti prirode i predviđa da Plan sadrži sledeće podatke:

- 1) prikaz prirodnih resursa i korisnika zaštićenog područja;
- 2) ocjenu stanja zaštićenog područja;
- 3) dugoročne ciljeve zaštite i održivog razvoja;
- 4) analizu i ocjenu uslova za ostvarivanje ciljeva zaštite;
- 5) mjere zaštite, očuvanja, upravljanja, unaprjeđivanja i korišćenja zaštićenih područja;
- 6) način sprovođenja zaštite, korišćenja i upravljanja zaštićenim područjem;
- 7) prioritetne aktivnosti na očuvanju, održavanju i monitoringu prirodnih i drugih vrijednosti i segmenata životne sredine;
- 8) prostornu identifikaciju planskih namjena i režima korišćenja zemljišta;
- 9) smjernice za naučno-istraživački rad;
- 10) razvojne smjernice, smjernice i prioritete za zaštitu i očuvanje zaštićenog područja uz uvažavanje potreba lokalnog stanovništva;
- 11) planirane aktivnosti na održivom korišćenju prirodnih resursa, razvoju i uređenju prostora;
- 12) aktivnosti na promociji i valorizaciji zaštićenog područja;
- 13) način saradnje sa lokalnim stanovništvom, vlasnicima i korisnicima nepokretnosti;
- 14) dinamiku i subjekte realizacije plana upravljanja i način ocjene sprovođenja;
- 15) sredstva potrebna za sprovođenje mjera zaštite i izvore obezbjeđivanja sredstava;
- 16) indikatore praćenja uspešnosti realizacije plana;
- 17) druge elemente od značaja za upravljanje područjem.

Monitoring/praćenje implementacije Plana upravljanja ima za cilj da osigura pravovremeno uočavanje odstupanja sprovođenja planiranih mjera vezanih uz ostvarivanje specifičnih i operativnih ciljeva definisanih Planom. Praćenje takođe osigurava prikupljanje iskustava potrebnih za evaluacije i korekcije

plana upravljanja. Praćenje realizacije plana upravljanja se u Crnoj Gori sprovodi kroz mehanizam **Izveštaja o realizaciji godišnjeg programa upravljanja** koji upravljač dostavlja Ministarstvu, odnosno nadležnom organu lokalne uprave do 1. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

Čemu služi plan upravljanja?

Sažima najvažnije informacije o ZP
Predviđa potencijalne konflikte i određuje rješenja
Osigurava kontinuitet upravljanja
Prati uspješnost i omogućava prilagodljivost upravljanja
Omogućava jasnu i djelotvornu podjelu resursa
Olakšava traženje finansijskih sredstava
Pomaže u komunikaciji s korisnicima područja
Omogućuje razmjenu znanja i povećanje razumijevanja
Pomaže u usmjeravanju korištenja prostora
Povećava transparentnost

Dugogodišnja praksa u upravljanju zaštićenim područjima u svijetu kao i praćenje njihove efikasnosti u očuvanju prirode, pokazala je da su za uspješnost važni **principi prilagodljivosti** (adaptacija) i **participativnosti**.

Adaptivno upravljanje je kružni proces koji omogućava da se prikupljene informacije i stečena iskustva iz prošlosti uključuju u buduća planiranja s ciljem unaprjeđenja upravljanja. Adaptivnost upravljanja se obezbjeđuje kroz godišnje programe upravljanja, a bazirano na praćenju implementacije planova upravljanja i izvještajima o realizaciji godišnjih programa, odnosno unošenje izmjena u skladu sa dešavanjima i situacijom na terenu kao i u slučaju nekih nepredviđenih okolnosti (nepogode većih razmjera, ekonomske i zdravstvene krize i slično).

Kada je u pitanju participativnost ona predstavlja ključni preduslov za efikasno i dobro upravljanje zaštićenim područjima. Participacija, odnosno učešće javnosti je neophodno obezbijediti od početka procesa proglašenja zaštićenog područja kako bi se konflikti, koji su integralni dio upravljanja svakim zaštićenim područjem, sveli na najmanju mjeru. Konflikti u korištenju prostora predstavljaju barijeru za upravljanje i postizanje ciljeva zaštite. Sve analize efektivnosti zaštićenih područja ukazuju na to da nedostatak saradnje sa korisnicima negativno utiče na postizanje ciljeva zaštite i održivost zaštićenih područja.

Zato procesi uspostavljanja i upravljanja zaštićenim područjima, uključujući izradu planova upravljanja trebaju biti participativni.

◆ **Upravljanje kulturnim dobrima**

Zasnivanje državne svojine

Smatra se da je u državnoj svojini pokretno dobro koje se nađe u zemlji ili vodi, za koje se pouzdano vjeruje da ima kulturnu vrijednost, bez obzira da li je izvađeno;

Upravljanje kulturnim dobrom u državnoj svojini

- Vlada Crne Gore i nadležni organ opštine dužni su da za svako kulturno dobro kojim raspolaže država, odnosno opština odredi subjekat koji će njime upravljati, u skladu sa zakonom.
- Ako subjekat određen za upravljanje kulturnim dobrom, ne čuva ili ne koristi kulturno dobro na propisan način, Uprava je dužna da predloži Vladi, odnosno nadležnom organu opštine da oduzme kulturno dobro tom subjektu i da ga da na upravljanje drugom subjektu.
- Sredstva za troškove čuvanja i održavanja kulturnog dobra koje se ustupi drugom subjektu, obezbjeđuje država, odnosno opština koja raspolaže kulturnim dobrom.

Upravljanje kulturnim dobrom u privatnoj svojini

Kulturnim dobrom u privatnoj svojini upravlja vlasnik, ako to pravo nije ugovorom prenio na drugo lice.

Privremeni staralac kulturnog dobra

Ako je vlasnik, odnosno držalac privremeno napustio kulturno dobro u privatnoj svojini, zbog čega postoji opasnost od njegovog oštećenja ili uništenja, Uprava će tom kulturnom dobru postaviti privremenog staraoca.

Privremeni staralac je dužan da preduzme sve mjere koje su potrebne za čuvanje i redovno održavanje kulturnog dobra, kao i mjere koje prelaze redovno održavanje, uz prethodnu saglasnost Uprave. Privremeni staralac ima pravo na naknadu za rad i na naknadu troškova u vezi sa radom.

Korišćenje zaštićenih područja

Zaštićena područja mogu se koristiti u skladu sa studijom zaštite odnosno prostornim planom posebne namjene, planom upravljanja zaštićenog područja i na osnovu dozvola u skladu sa ovim zakonom. Zabranjeno je korišćenje zaštićenih područja na način koji prouzrokuje:

- oštećenje zemljišta i gubitak njegove prirodne plodnosti;
- oštećenje površinskih ili podzemnih geoloških, hidrogeoloških i geomorfoloških vrijednosti;
- oštećenje morskih zaštićenih područja;
- osiromašenje prirodnog fonda divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva;
- smanjenje biološke i predione raznovrsnosti;
- zagađivanje ili ugrožavanje podzemnih i površinskih voda.

Radnje, aktivnosti i djelatnosti u zaštićenim područjima, koje ne podliježu procjeni uticaja na životnu sredinu u skladu sa posebnim propisima, ocjeni prihvatljivosti, koje nijesu utvrđene planom upravljanja, mogu se vršiti samo na osnovu dozvole organa uprave.

◆ Korišćenje kulturnih dobara

Namjena kulturnog dobra

Kulturno dobro se koristi za tradicionalnu ili drugu odgovarajuću namjenu koju odredi Uprava.

Namjena kulturnog dobra se određuje radi njegovog održivog korišćenja, na način kojim se obezbjeđuje i poštuje njegov integritet i razumijevanje kulturne vrijednosti.

Korišćenje kulturnog dobra u posebne svrhe

Kulturno dobro ili njegov prepoznatljivi dio može da se upotrijebi za reklamu, kao element firme, za izradu suvenira, filmskog ili fotografskog materijala ili u druge komercijalne svrhe, na način koji ne ugrožava njegov integritet, na osnovu odobrenja Uprave.

Koncesija na kulturnom dobru

Nepokretno kulturno dobro u državnoj svojini može se dati na korišćenje putem koncesije, u skladu sa zakonom kojim se uređuju koncesije i ovim zakonom, za obavljanje:

- 1) turističke, ugostiteljske, trgovinske, zanatske ili druge uslužne djelatnosti;
- 2) izvorne ili srodne industrijske, odnosno proizvođačke djelatnosti;
- 3) djelatnosti iz oblasti obrazovanja, nauke, kulture, informisanja, zdravstva, sporta i rekreacije.

Predmet koncesije ne može biti kulturno dobro koje je:

- 1) neistraženo arheološko nalazište;
- 2) memorijalni objekat, spomen-obilježje i kultno ili znamenito mjesto;
- 3) mjesto i objekat koji je povezan sa običajem, vjerovanjem ili tradicijom;
- 4) arheološki rezervat.

Koncesija na kulturnom dobru može se dati domaćem ili stranom pravnom ili fizičkom licu koje, pored uslova propisanih zakonom, ispunjava i sljedeće uslove:

- 1) da je registrovano za obavljanje djelatnosti iz člana 59 stav 1 Zakona, odnosno u skladu sa propisima države članice Evropske unije;
- 2) da ima program revitalizacije i plan upravljanja kulturnim dobrom.

Nepokretno kulturno dobro u državnoj svojini ili njegov dio može se dati na korišćenje putem zakupa do 90 dana, bez javnog oglašavanja.

Javno-privatno partnerstvo

Za održivo korišćenje nepokretnog kulturnog dobra sredstva se mogu obezbijediti i iz javno privatnog partnerstva u skladu sa posebnim zakonom.

◆ Prava i obaveze fizički i pravnih lica u okviru zaštićenih područja

Pravno ili fizičko lice koje je vlasnik nepokretnosti u granicama zaštićenog područja i/ili područja ekološke mreže koji namjerava da proda nepokretnost, dužan je da nepokretnost prethodno ponudi Vladi, odnosno jedinici lokalne samouprave, preko organa uprave nadležnog za imovinu. Ponuda obavezno sadrži cijenu i uslove prodaje. Ako Vlada odnosno jedinica lokalne samouprave ne prihvati ponudu u roku od 60 dana od dana kada je ponuda dostavljena, vlasnik ne može prodati nepokretnost drugom licu pod povoljnijim uslovima od uslova pod kojima ih je ponudio Vladi odnosno jedinici lokalne samouprave u protivnom Ugovor je ništavan.

Svojinska prava na nepokretnostima u zaštićenom prirodnom dobru mogu se ograničiti - ekspropisati kada to zahtijeva javni interes. Postupak eksproprijacije na nepokretnostima sprovodi se u skladu sa zakonom koji uređuje oblast eksproprijacije.

Vlasnik nepokretnosti dužan je da preduzme mjere i radnje (ograđivanje, čuvanje dobara i rastjerivanje zaštićenih životinjskih vrsta) za sprječavanje nastanka štete koju mogu da pričine zaštićene divlje vrste životinja. Pravo na naknadu štete ima vlasnik nepokretnosti u granicama zaštićenog prirodnog dobra

pod uslovom da je preduzeo mjere i radnje, radi sprječavanja štete od zaštićenih divljih vrsta životinja. S tim u vezi, vlasnik nepokretnosti dužan je da upravljaču prijavi nastanak štete najkasnije u roku od osam dana od dana nastanka štete. Procjenu štete utvrđuje komisija koju obrazuje upravljač. Visinu naknade štete na osnovu procjene komisije za procjenu štete utvrđuje upravljač rješenjem.

Vlasnik nepokretnosti kome se ograničava pravo korištenja i raspolaganja nepokretnostima, ima pravo na naknadu štete srazmjerno umanjenju prihoda ostvarenih u momentu proglašavanja zaštićenog područja. Vlasnik nepokretnosti podnosi upravljaču zahtjev o naknadi štete uz koji se **prilažu dokazi o umanjenju prihoda** koje je mogao ostvariti u momentu proglašavanja zaštićenog područja ili koje je mogao ostvarivati, a koje proističe iz ograničenja proisteklih proglašavanjem zaštićenih područja. Visinu naknade utvrđuju ugovorom upravljač i vlasnik nepokretnosti. Ako se u roku od 30 dana od dana podnošenja pisanog zahtjeva vlasnik nepokretnosti i upravljač ne dogovore o visini naknade, visinu naknade određuje nadležni sud.

Vlasnici nepokretnosti dužni su da dozvole upravljaču, organu uprave i licu koje ima dozvolu za vršenje istraživanja obavljanje poslova utvrđenih zakonom. Ukoliko vlasnik nepokretnosti, pri vršenju radnji i aktivnosti, pričini štetu na zaštićenom prirodnom dobru dužan je, da sprovede mjere remedijacije, u skladu sa zakonom kojim je uređena odgovornost za štetu u životnoj sredini. Ukoliko upravljač zaštićenog prirodnog dobra, organ uprave ili lice koje ima dozvolu za vršenje istraživanja i obavljanje poslova utvrđenih zakonom, pričini štetu vlasniku nepokretnosti pri vršenju radnji i aktivnosti, dužan je da štetu nadoknadi. Vlasnik nepokretnosti dužan je da upravljaču prijavi nastanak štete najkasnije u roku od osam dana od dana nastanka štete. Visinu naknade štete utvrđuje komisija za procjenu štete. Naknadu štete vlasniku nepokretnosti isplaćuje lice koje je pri vršenju radnji i aktivnosti pričinilo štetu.

◆ **Prava i obaveze vlasnika i držalaca kulturnih dobara**

Pravo na stručnu pomoć

Vlasnik i držalac kulturnog dobra imaju pravo na besplatnu stručnu pomoć u pogledu:

- Pregledanja, utvrđivanja stanja i objašnjavanja osobenosti i značaja kulturnog dobra;
- Savjeta i uputstava u vezi sa čuvanjem, održavanjem, poštovanjem i korišćenjem kulturnog dobra;
- Ukazivanja na potrebu preduzimanja mjera zaštite;
- Načina ostvarivanja prava i obaveza utvrđenih Zakonom o zaštiti kulturnih dobara.
- Pravo na stručnu pomoć ostvaruje se kod Uprave i javnih ustanova za zaštitu kulturnih dobara.

Pravo na finansijsku podršku

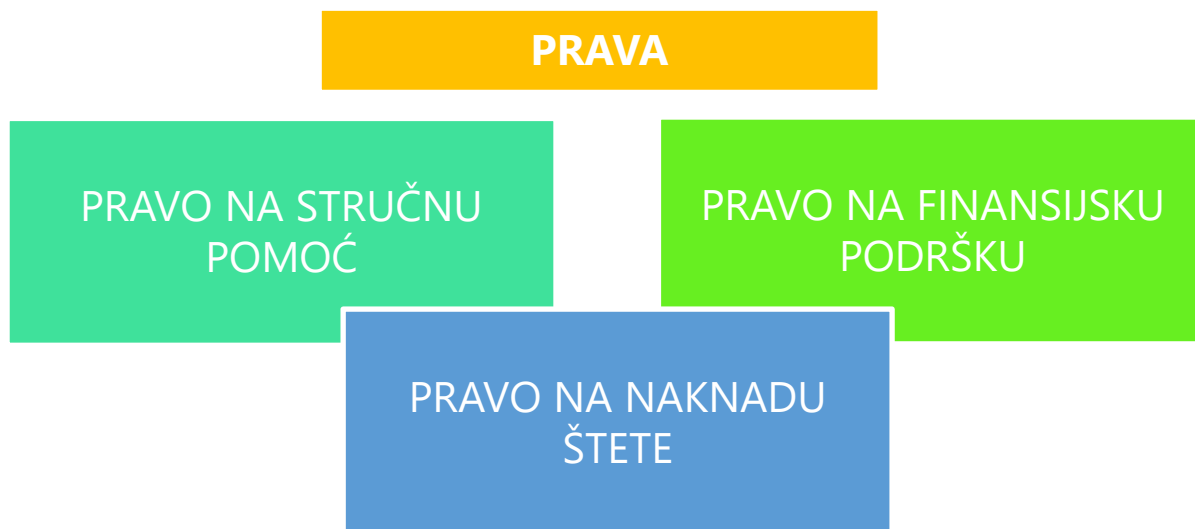
Vlasnik kulturnog dobra ima pravo na finansijsku podršku države za održavanje kulturnog dobra i za sprovođenje konzervatorskih mjera koje prelaze troškove redovnog održavanja, u skladu sa zakonom.

Pravo na naknadu štete

Vlasnik kulturnog dobra ima pravo na naknadu štete, ako je:

- Mjerom zaštite koju je odredila Uprava ograničeno ekonomsko iskorišćavanje kulturnog dobra, za tradicionalnu ili drugu odobrenu namjenu;
- Zbog istraživanja ili sprovođenja mjera zaštite, koje vrši lice koje je odredila Uprava, kulturno dobro oštećeno.

Naknada štete po ovim osnovama ostvaruje se kod Uprave.

Šema 6. Prava vlasnika i držaoca kulturnih dobara

Prijavljivanje promjena

Vlasnik, odnosno držalac kulturnog dobra dužan je da odmah, a najkasnije u roku od osam dana, prijavi Upravi svaku pravnu i fizičku promjenu na kulturnom dobru.

Čuvanje, održavanje i sprovođenje mjera zaštite

Vlasnik kulturnog dobra dužan je da kulturno dobro čuva, pravilno koristi, redovno održava i da blagovremeno sprovodi druge propisane ili utvrđene mjere zaštite.

Ako vlasnik, odnosno držalac kulturnog dobra ne postupa sa kulturnim dobrom kako je propisano Zakonom, Uprava će mu rješenjem narediti da u određenom roku izvrši potrebne mjere zaštite i upozoriće ga da će u slučaju nepostupanja po rješenju naređene mjere zaštite izvršiti o njegovom trošku.

Dopuštanje istraživanja i sprovođenja mjera zaštite

Vlasnik, odnosno držalac kulturnog dobra dužan je da, po prethodnom obavještenju, dopusti Upravi i drugom licu koje ima odobrenje Uprave da pregleda, evidentira, dokumentuje, istražuje i snima kulturno dobro, uzima uzorke materijala i sprovodi utvrđene mjere zaštite.

Omogućavanje dostupnosti kulturnog dobra javnosti

Subjekt koji upravlja kulturnim dobrom u državnoj svojini i vjerska zajednica dužni su da, u skladu sa prirodom i namjenom kulturnog dobra i organizacijom svog rada, omoguće pojedinačni i kolektivni pristup kulturnom dobru koje posjeduju.

Ova lica dužna su da, na zahtjev javne ustanove za zaštitu kulturnih dobara, privremeno ustupe kulturno dobro koje posjeduju radi prezentacije javnosti.

Vlasnik, odnosno držalac kulturnog dobra može ustanoviti naknadu za pristup kulturnom dobru, osim u slučajevima utvrđenim Zakonom.

Šema 7. Prava vlasnika i držaoca kulturnih dobara

◆ **Analiza kapaciteta i nedostataka u Opštini Ulcinj za uspostavljanje i upravljanje zaštićenim područjima i kulturnim dobrima**

U cilju adekvatne analize i sagledavanja kapaciteta Opštine Ulcinj za uspostavljanje i upravljanje zaštićenim područjima i kulturnim dobrima realizovan je Upitnik koji je sadržao 31 pitanje. Na isti je odgovorilo 14 osoba i to: Opština Ulcinj – 6, Muzej Ulcinja 1, NVO Valdanos, NVO "Labeati"-Ulcinj, Udruženje za održivi razvoj, regionalnu saradnju i maslinarstvo VALDANOS-2, Turistička Organizacija Ulcinj, Centar Za Kulturu Ulcinj, Intelktual i pavarur (Nezavisni Intelktualac).

Na osnovu rezultata Upitnika (Prilog I) zaključeno je da:

- Je u svim institucijama i organizacijama minimalan broj tehničkih pozicija vezanih za zaštitu prirode i kulturnih dobara te da su najčešće u opisu posla ovih pozicija i ostali poslovi u organizaciji a ne samo navedene teme. Takođe, konstatovano je da osoblje posvećuje malo ili nedovoljno vremena ovim temama.
- Konstatovano je da su ključne upravljačke i tehničke pozicije vezane za zaštitu prirode i zaštitu kulturne baštine djelimično popunjene ljudima koji imaju odgovarajuće kvalifikacije i sposobnosti.

- Kada je u pitanju prilika da se učestvuje na obukama vezanim za zaštitu prirode i zaštitu kulturne baštine ocijenjeno je da ona postoji povremeno i u ograničenom obimu dok je 90% ispitanika ocijenilo malim i nedovoljnim dostupne programe obuka u Crnoj Gori na temu zaštite prirode.
- Ispitanici su naveli većinski (60%) da su u određenoj mjeri upoznati sa Zakonom o zaštiti prirode i Zakonom o kulturnim dobrima dok 30% ispitanika nije upoznato sa navedenim zakonima.
- 50% ispitanika nisu upoznati sa obavezama lokalnih samouprava u odnosu na Zakon o zaštiti prirode dok je 30% upoznato u određenoj mjeri a 20% u potpunosti upoznato dok u odnosu na Zakon o zaštiti kulturnih dobara 50% je upoznato u određenoj mjeri, 40% nije upoznato i 10% je u potpunosti upoznato.
- Kada su u pitanju pojedinačna pitanja iz Zakonom o zaštiti prirode i Zakonom o kulturnim dobrima (poput procedura zaštite, granica, zona zaštite, uspostavljanja i obaveza upravljanja i sl) ispitanici su dominantno odgovorili da nisu upoznati ili su upoznati u određenoj mjeri. Posebno se uočava nepoznavanje prava/obaveza vlasnika kulturnih dobara i osnovnih procedura u tretiranju istih (nešto više od 50% ispitanika poznaje procedure u određenoj mjeri, dok preostali dio nema nikakvih saznanja).

Stoga na osnovu sprovedenog Upitnika jasno se može zaključiti da kapaciteti na teritorije Opštine Ulcinj za pitanja zaštite prirode i kulturnih dobara nisu dovoljni i da postoji potreba kako unapređenja postojećih kapaciteta kako kroz kontinuirane obuke o ovim pitanjima tako i kroz planiranje i otvaranje novih radnih mjesta koja će specifično biti opredijeljena za pitanja zaštite prirode i kulturnih dobara, te povećanje broja projekata za edukaciju i uključivanje lokalne zajednice (maslinara i lokalnih NVO) vezano za ova pitanja.

◆ **Preporuke**

Na osnovu sagledavanja postojećeg stanja te obaveza i potreba Opštine Ulcinj i zainteresovanih strana na teritoriji Opštine Ulcinj po pitanju procedura uspostavljanja zaštite prirodnih i kulturnih dobara te njihovog adekvatnog upravljanja dajemo sledeći set preporuka u cilju unapređenja stanja:

- Planirati u Opštini Ulcinj poseban Sekretarijat za zaštitu životne sredine i kulturne baštine i u okviru njega planirati minimum četiri radna mjesta samo za ova pitanja;
- Za postojeća zaštićena područja, ukoliko ih nemaju, imenovati upravljače i formirati upravljačka tijela sa službama zaštite koja će uposliti stručnu radnu snagu i obezbijediti efikasno upravljanje zaštićenim područjima. U tom smislu razmotriti i najoptimalnije modele saradnje poput privatno-javnih partnerstava, povjeravanja poslova upravljanja lokalnim udruženjima (npr. turistička promocija) ili lokalnim organizacijama civilnog društva;
- Formirati komisiju na lokalnom nivou koja će pratiti stanje kulturnih dobara na teritoriji opštine Ulcinj i o tome periodično sačinjavati izvještaj. Komisiju zadužiti da komunicira sa državnim institucijama nadležnim za zaštitu kulturne baštine;
- Zaštićena kulturna dobra, a koja su u vlasništvu Opštine Ulcinj ili Vlade Crne Gore redovno održavati u saradnji sa lokalnim institucijama kulture i sekretarijatom nadležnim za komunalne djelatnosti;
- Donijeti sva neophodna akta za upravljanje i pružiti podršku održivom finansiranju zaštićenih područja kroz budžet Opštine Ulcinj;
- Izraditi plan obuka službenika svih relevantnih Sekretarijata u Opštini Ulcinj i ostaviti saradnju sa državnim institucijama po pitanju realizacije obuka kao i sa organizacijama civilnog sektora za planiranje zajedničkih projekata po ovom pitanju;

- Formirati stalno tijelo poput Savjetodavnog tijela ili radne grupe koja će uključiti organizacije civilnog društva i predstavnike lokalnih udruženja/zainteresovanih strana radi unapređenja pitanja zaštite prirode i zaštite kulturnih dobara na teritoriji Opštine Ulcinja;
- Podnijeti inicijative za preventivnu ili punu zaštitu svih do sada prepoznatih vrijednih područja sa aspekta zaštite prirode (Šasko jezero, Delta Bojane, Valdanos itd.);
- Na lokalnom nivou predvidjeti izradu dokumenta (Studija, Elaborat) kojim će se analizirati sveobuhvatna prepoznata kulturna baština na teritoriji opštine Ulcinj, i dati preporuke za njenu valorizaciju o odnosu na potrebe i mogućnosti lokalne zajednice;
- U kontekstu kulturnih dobara i kulturne baštine, kako je anketom posebno naglašeno nepoznavanje prava/obaveza vlasnika kulturnih dobara i osnovnih procedura u tretiranju istih, potrebno je intenziviranje komunikacije između lokalnog stanovništva i lokalnih službi nadležnih za zaštitu kulturne baštine, kroz savjetovanje i edukaciju.
- Raditi sa Lokalnom turističkom organizacijom na promociji vrijednosti i zanimljivih sadržaja zaštićenih područja kao i osmišljavanju dodatnih rekreativnih i aktivnosti koje doprinose valorizaciji ovih područja u skladu sa zaštitom prirode;
- Saradivati sa organizacijama civilnog društva i državnim institucijama na polju planiranja projekata koji mogu unaprijediti zaštićena područja na teritoriji Opštine Ulcinj;

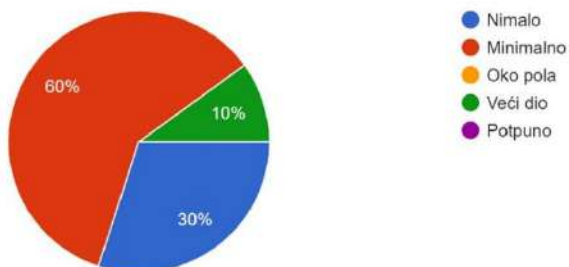
◆ **Literatura:**

- *Zakon o zaštiti prirode ("Službeni list Crne Gore", br. 054/16 od 15.08.2016, 018/19 od 22.03.2019)*
- *Pravilnik o bližim uslovima koje mora da ispunjava upravljač zaštićenog prirodnog dobra ("Sl. list Crne Gore", br. 35/10 od 25.06.2010)*
- *Zakon o nacionalnim parkovima, "Službeni list Crne Gore", br. 028/14, 039/16*
- *Zakon o zaštiti kulturnih dobara ("Službeni list Crne Gore", br. 049/10 od 13.08.2010, 040/11 od 08.08.2011, 044/17 od 06.07.2017, 018/19 od 22.03.2019)*
- *Pravilnik o bližim kriterijumima i postupku za utvrđivanje kulturne vrijednosti dobra („Sl. list Crne Gore br. 41/11 od 10.08.2011“)*
- *Pravilnik o vrstama, uslovima i načinu vršenja istraživanja, vrstama i sadržini dokumentacije o istraživanjima i sadržaju elaborata istraživanja i zaštite kulturnih dobara („Sl. list Crne Gore“, br. 41/11 od 10.08.2011);*
- *Appleton, M.R. (2016): A Global Register of Competences for Protected Area Practitioners. Gland, Switzerland: IUCN*
- *Katnić A & Stritih J, 2014, Analiza opcija za upravljanje zaštićenim područjima u Crnoj Gori*
- *Stanje kulturne baštine Crne Gore, 2006. Ministarstvo kulture i Medija. DPC: Podgorica;*
- *Studija zaštite kulturnih dobara za potrebe izrade Prostorno urbanističkog plana opštine Ulcinj (Uprava za zaštitu kulturnih dobara, 2016. godine);*
- *Nacrti Elaborata o revalorizaciji kulturnih dobara sa teritorije opštine Ulcinj (Uprava za zaštitu kulturnih dobara, 2014. godine).*

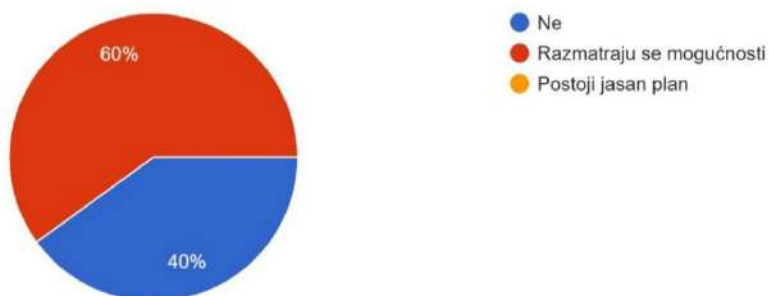

◆ Prilog I- Rezultati Upitnika

1. Koliko upravljačkih i tehničkih pozicija vezanih za zaštitu prirode i kulturnih dobara ima u vašoj instituciji/organizaciji?

2. Postoje li pozicije koje tek treba da budu otvorene ili popunjene? Koliko njih?

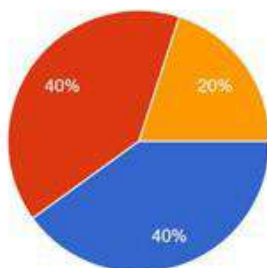

3. Da li su te pozicije po opisu posla vezane samo za temu zaštite prirode ili teme zaštite životne sredine uopšte i/ili su te pozicije opisom posla zadužene i za neke druge poslove u organizaciji?

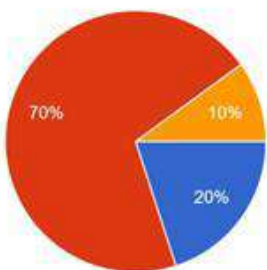

4. Da li su te pozicije po opisu posla vezane samo za temu zaštite kulturne baštine i/ili su te pozicije opisom posla zadužene i za neke druge poslove u organizaciji?

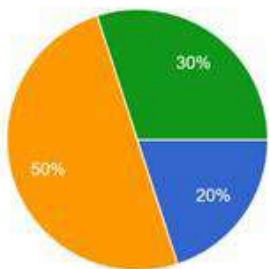
- Da, vezene su samo za temu zaštite kulturne baštine
- Da, ali pored tema zaštite kulturne baštine u opisu posla su i druge šire aktivnosti
- Ne, nije jasno navedeno da se opis posla odnosi na zaštitu kulturne baštine

5. Da li su ključne upravljačke i tehničke pozicije vezane za zaštitu prirode i zaštitu kulturne baštine popunjene ljudima koji imaju odgovarajuće kvalifikacije i sposobnosti?

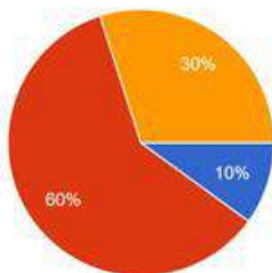
- Ne
- Djelimično
- Da

6. Koliki dio svog radnog vremena relevantno osoblje u vašoj instituciji potroši na poslove vezane za zaštitu prirode i kulturne baštine?

- Malo
- Nimalo
- Nedovoljno
- Dovoljno

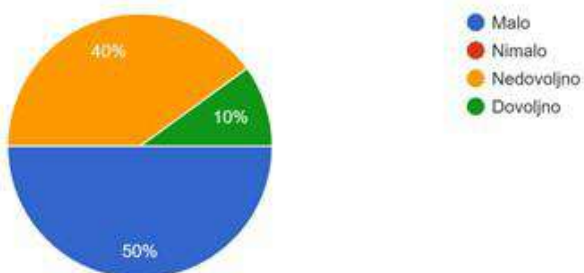
7. Da li vaše osoblje ima priliku da učestvuje na obukama vezanim za zaštitu prirode i zaštitu kulturne baštine? Ako da, koje vrste obuka koristite?

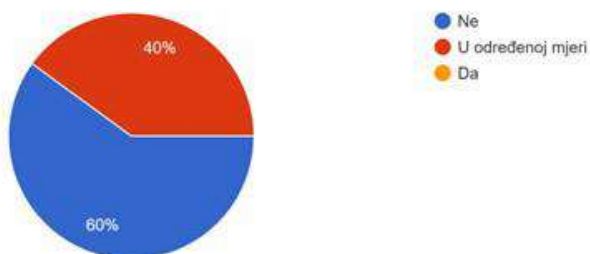
- Ne
- Povremeno
- U ograničenom obimu
- Da, redovno i obuhvatno

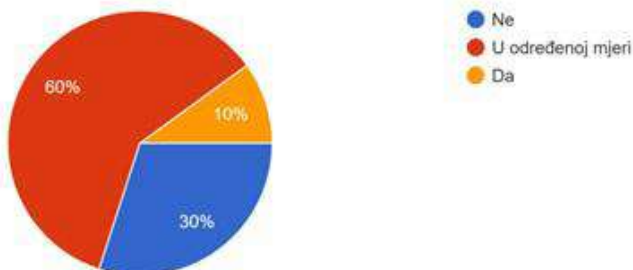
8. U kojoj mjeri su dostupni programi obuke u Crnoj Gori na temu zaštite prirode?

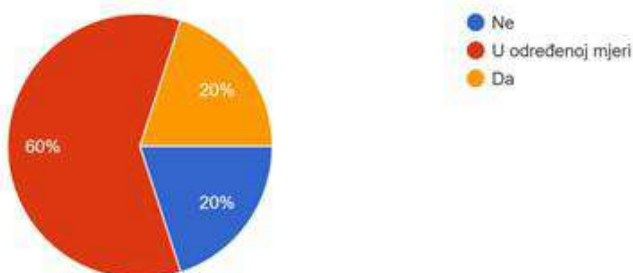
9. Da li ih smatrate dovoljnim? Ako ne, koji bi konkretni programi obuke bili neophodni da se podignu kapaciteti vaših zaposlenih o problematici ...baštine – navesti najrelevantnije teme po vama?

10. Da li ste upoznati sa Zakonom o zaštiti prirode?

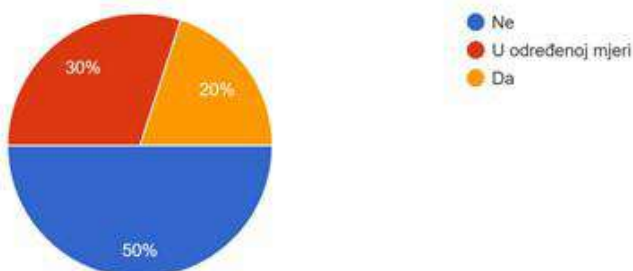
11. Da li ste upoznati sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara?

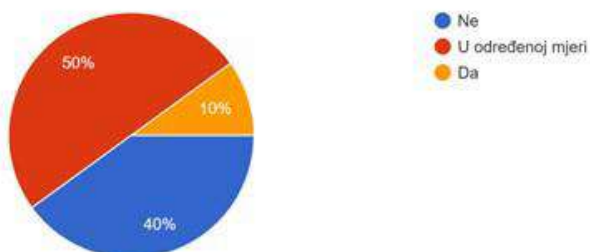

12. Da li ste upoznati sa obavezama lokalnih samouprava u odnosu na Zakon o zaštiti prirode?

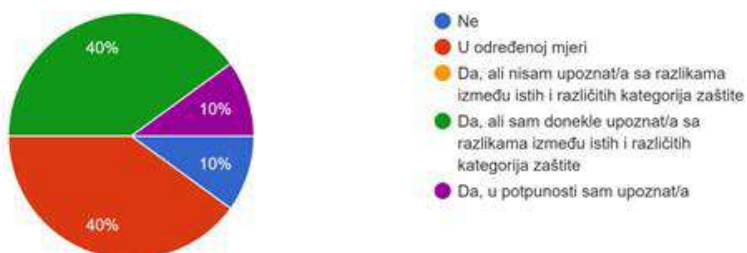
13. Da li ste upoznati sa obavezama lokalnih samouprava u odnosu na Zakon o zaštiti kulturnih dobara?

14. Da li ste upoznati sa vrstama zaštićenih prirodnih dobara i ukoliko da sa razlikama između istih i različitih kategorija zaštite?

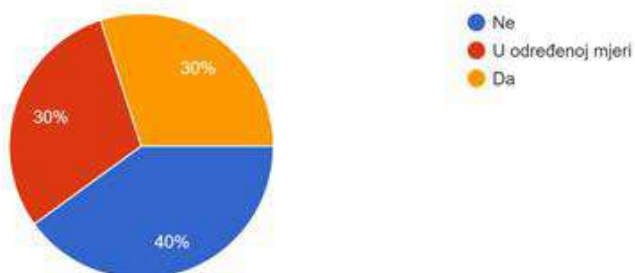

15. Da li ste upoznati sa vrstama zaštićenih kulturnih dobara i ukoliko da, sa razlikama između istih i različitih kategorija zaštite?

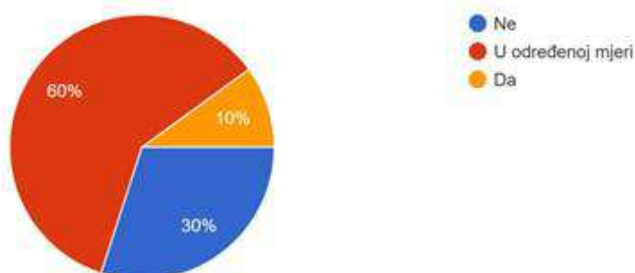

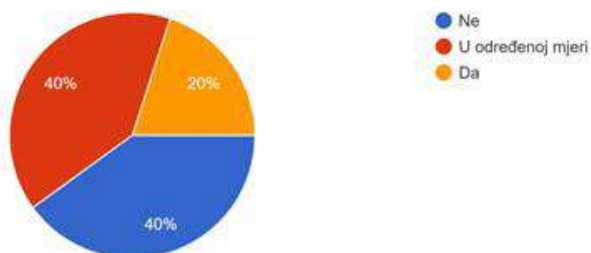
16. Da li ste upoznati sa postupkom pokretanja i proglašavanja zaštićenih područja?

17. Da li su vam poznate zone i režimi zaštite?

18. Da li ste upoznati sa postupkom pokretanja inicijative u cilju sprovođenja postupka uspostavljanja zaštite kulturnih dobara?

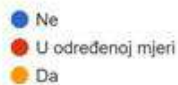
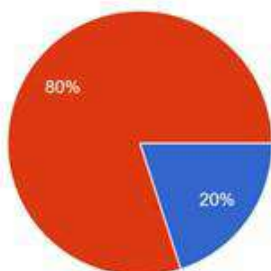

19. Da li su vam poznati uslovi za proglašenje zaštite kulturnog pejzaža kao vrste kulturnog dobra?

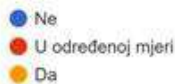
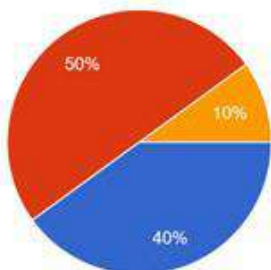

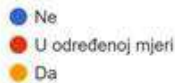
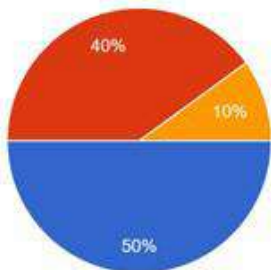
20. Da li su vam poznate granice kulturnih dobara, njihove zaštićene okoline i režimi zaštite?

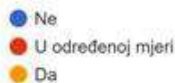
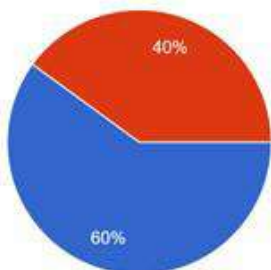
21. Da li su vam poznati principi korišćenja zaštićenih područja?

22. Da li su vam poznate obaveze upravljača zaštićenih područja?

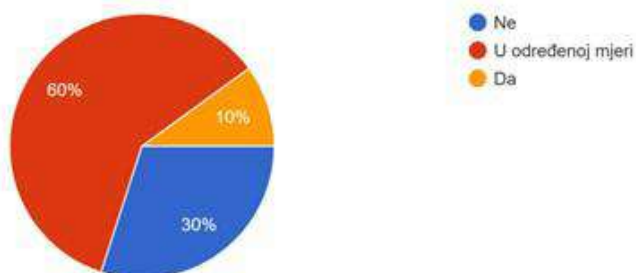

23. Da li su vam poznate obaveze vlasnika/držaoca kulturnih dobara?

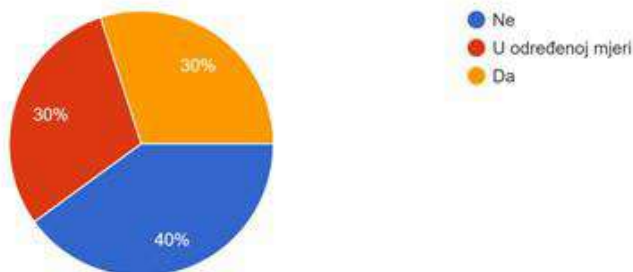

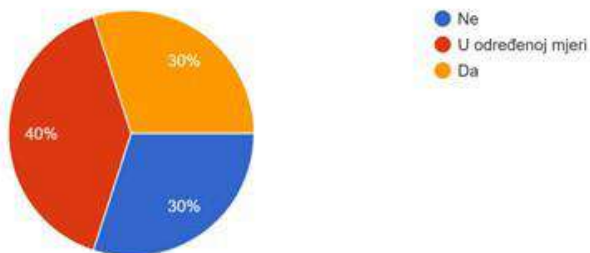
24. Da li znate šta je plan upravljanja zaštićenim područjima i čemu služi?

25. Da li znate šta je menadžment plan kulturnih dobara i čemu služi?

26. Da li znate šta je studija zaštite kulturne baštine i na koji način se implementira u prostorne planove?

27. Da li ste upoznati sa obavezama i nadležnostima službe zaštite u zaštićenim područjima?

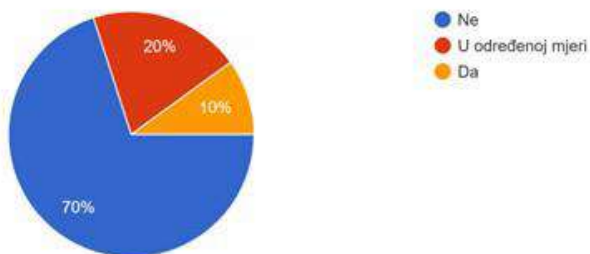

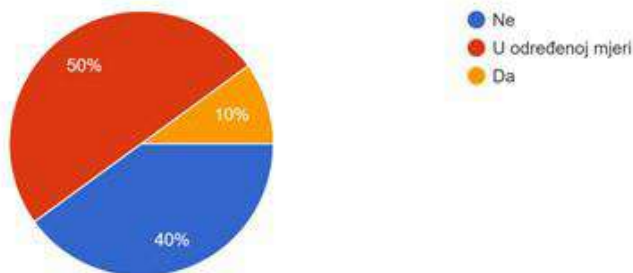
28. Da li ste upoznati sa obavezama lokalnih sekretarijata u vezi aktivnosti koje se tiču intervencija na zaštićenim kulturnim dobrima?

29. Da li ste upoznati sa obavezama i nadležnostima službe zaštite u vezi zaštićenih kulturnih dobara?

30. Da li ste upoznati sa ekološkom mrežom Natura 2000?

31. Da li ste upoznati sa međunarodnim konvencijama koje je ratifikovala Crna Gora, a tiču se zaštite kulturne baštine?

